

تدوین الگوی بازآفرینی فرهنگ مبنا مبتنی بر رویدادمداری (نمونه موردی: بافت قدیم شهر سمنان، محله اسفنجان)

مسعود علیمردانی: استادیار، گروه طراحی شهری، دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی
فرانک خباز: دانشجوی کارشناسی ارشد طراحی شهری، دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی
Faranak.khabbaz@gmail.com

چکیده

بافت تاریخی طلایه‌دار هویت و فرهنگ شهرهای امروز هستند. هویت، تاریخ و فرهنگ سازنده بنیاد و شالوده یک اجتماع و مردم آن است. امروزه به علت ورود مدرنیسم به ابعاد مختلف زندگی انسان، اجتماع و شهر، شاهد غفلت از سنت و تاریخ و در پی آن، فرسودگی بافت تاریخی هستیم. با گسترش نظریات در خصوص شیوه مداخله در بافت تاریخی، تمرکز ویژه بر کالبد بوده که خود امری ضروری است؛ اما کافی نه! غفلت از ابعاد اجتماعی، رفتاری و فرهنگی فضا، باعث بی‌جان شدن بافت تاریخی شده و آن را در بهترین حالت، تبدیل به موزه نموده که در آن، جریان رفتاری ویژه‌ای رخ نمی‌دهد. هدف پژوهش حاضر، بازآفرینی شهری فرهنگ مبنا بافت تاریخی سمنان، از طریق رویدادمداری می‌باشد. سعی بر این است که علاوه بر احیای بافت تاریخی و ارتقا کیفیت پاسخدهی، بتوان فرهنگ و پیشینه شهر و ملت آن را بازشناسانده و رنگ و بوی دیگری به بافت داد؛ رنگ و بویی از جنس حضور، زندگی و حیات! مقصدی جاذب برای ساکنین، شهروندان، مسافری و گردشگران! محفلی برای شناساندن تاریخی و فرهنگ غنی شهر سمنان و معرفی آثار فاخر معماری و شهرسازی آن! محور اصلی پژوهش، ارتقا حضورپذیری و زیست‌پذیری در محله اسفنجان و در گام بعدی، طراحی بستری مطلوب، به منظور بروز رویدادهای متنوع به منظور احیاء فرهنگ و هویت بافت و تبدیل بافت تاریخی و به‌ویژه محله اسفنجان، به عنوان مقصد گردشگری و فراغت در شهر و استان سمنان، می‌باشد. روش تحقیق مورد استفاده در این پژوهش، روش توصیفی-تحلیل می‌باشد. در ابتدای امر، به بررسی ادبیات و مبانی پژوهش پرداخته شده است. سپس در گام دوم، طی بررسی و واکاوی تجارب صورت گرفته در این زمینه، معیارهایی را برای مکانیابی بستر رویداد، شناسایی نموده و با انطباق آن با پتانسیل‌های بالقوه و بالفعل بافت، بستر مناسبی را برای بروز رویداد، برگزیدیم. در نهایت بر طبق اهداف راهبردی پژوهش، سیاست‌هایی وضع نموده و دو گزینه پیشنهادی را مطرح کرده‌ایم. سپس از طریق تکنیک نمره‌دهی بر طبق توانایی محقق ساختن اهداف موردنظر پژوهش، گزینه برتر را انتخاب نموده و طرح نهایی را بر اساس آن، ارائه داده‌ایم.

کلیدواژه‌ها: بازآفرینی شهری، بازآفرینی فرهنگ مبنا، رویداد

۱- مقدمه

انسان موجودی است زنده و نیازمند بقا و بقای انسان در گرو ارتباط انسان با محیط پیرامون خود است. انسان چیزی جز ارتباط و تعامل نیست؛ البته ارتباط و تعامل با موجود زنده و محیط زنده. شهر نیز به مکانی اطلاق که بر پایه روابط و کنش‌های متقابل استوار است؛ در نتیجه شهر و انسان، لازم و ملزوم یکدیگرند. فضای شهری، دارای دو وجه می‌باشد که بصورت مکمل عمل می‌نمایند: بخش نخست را وجه بی‌جان که همان کالبد شهر است، شامل شده و بخش دوم، روح آن است که می‌توان آن را به تعاملات و رویدادهای صورت گرفته در فضا نسبت داد که موجب معنا بخشی به کالبد بی‌جان شهر بوده و پارادایم تبدیل فضا به را موجب می‌شود. این تعاملات سبب ارتقاء کیفیت زیست پذیری، امنیت، توسعه اقتصادی، مشارکت، حس مکان و هویت شده و امکان پذیری آن در گرو رویدادهایی است که سبب حضور مردم در این فضاها می‌گردد.

شهرها دیگر صرفاً به دنبال استفاده از میراث فرهنگی خود به عنوان منبع رویداد نیستند، بلکه رقابت شدیدی بین شهرها برای خلق و کپی رویدادها وجود دارد. امروزه روندی از اشاعه فستیوال‌های موسیقی و فیلم و کارناوال‌ها و بازسازی رویدادهای سنتی در جهان شکل گرفته است. موفق ترین شهرها، آن‌هایی هستند که از این رویدادها به عنوان پلی میان فرهنگ محلی و جهانی و همچنین فرهنگ سنتی و معاصر، استفاده می‌کنند. خلق رویداد، نیازمند فضایی است که مردم بتوانند در آن جمع شوند تا حضور مشترک را تجربه کنند و زمانی که فضاها خلق شدند، باید زنده شوند. (Richards and Palmer, 2010: 173). به نقل از نصر اصفهانی، ۱۳۹۴: ۱۶).

امروزه، بازآفرینی فضاهای شهری با رویکرد رویدادمنداری، به عنوان راهبردی اساسی و مهم در دستور کار قرار گرفته است و بسیاری از شهرها، علاوه بر ارتقای فضاهای شهری از سایر مزیت‌های رویدادمنداری، بهره می‌گیرند. به عبارت بهتر، اتخاذ راهبردهایی مبتنی بر استفاده از منابع درونی شهرها (فضاهای شهری، فرهنگ، تاریخ و آداب و رسوم، مهارت‌ها و...) به عنوان راهبردی پایدار و موثر شناخته شده است (فلاح منشی، ۱۳۹۲: ص ۱). بر آنیم تا با احیای قلب بافت تاریخی شهر سمنان، حیاتی دوباره و بازآفرینی در بافت تاریخی و قطب هویتی شهر سمنان به عنوان کومش کهن دراندازیم. در این پژوهش سعی بر آنست که از طریق بهره‌مندی از رویکرد رویدادمنداری به بازآفرینی محدوده مذکور پرداخته تا ضمن ارتقا کیفیت زیست‌پذیری و توجه به بافت جمعیتی ساکن و استفاده‌کننده از بافت، بتوان بحران گریزپذیری را از میان برده و کیفیت حضورپذیری را ارتقا داد تا این محدوده بتواند به عنوان نقطه جاذب بافت عمل کند.

۱-۱- روش تحقیق

در ابتدا معیارهای مکان‌یابی فضای رویدادمندار، تدوین شده و سپس با استفاده از روش توصیفی-تحلیلی، به تحلیل هر یک از معیارها در محدوده موردنظر پرداخته و در نهایت، هر یک را توصیف کرده و شرح داده‌ایم. روش شناخت و برداشت این معیارها، با توجه به نوع معیار و متناسب با آن، به روش مطالعه اسناد، مشاهدات میدانی، مصاحبه و پرسشنامه، صورت می‌گیرد. گام بعدی که روش تحلیل اطلاعات جمع‌آوری شده می‌باشد، از روش "توصیفی-تحلیلی" استفاده نموده و در نهایت توسط تولید محتوا، تولید نقشه و عکس، به ارائه اطلاعات و تحلیل‌های صورت گرفته، پرداختیم.

۲-۱- پیشینه پژوهش

تاکنون موضوع رویدادمنداری و به‌طور خاص نقش رویدادمنداری در بازآفرینی شهری، به‌صورت مدون و نظام‌مند در شهرهایی از قبیل شیراز، مشهد و چند نمونه دیگر، با اهدافی متفاوت مطالعه شده است؛ اما نکته مهم این است که تاکنون در ایران، مطالعات جامع و رسمی در این زمینه انجام نشده و تحقیقات صورت گرفته، به جای توجه به مباحث اجرایی رویداد و شهر رویدادمندار، توجه به مرور ادبیات پژوهشی و تئوریک بوده و در بهترین حالت، تنها جنبه فیزیکی و کالبدی پژوهش را در اولویت کار قرار داده‌اند. در پژوهش‌هایی که توسط افرادی چون افروز فلاح منشادی (۱۳۹۲)، علی اصلانی (۱۳۹۶)، سارا امینی (۱۳۹۰) و دیگر پژوهشگران، صورت گرفته، سعی شده تا رویدادها و مباحث رفتاری بررسی و ارتباط آن با مباحث بازآفرینی شهری واکاوی گردد.

۲-۲- مبانی نظری

۲-۱- بازآفرینی شهری

واژه Regeneration، در لغت به معنای "بازتولید یا ترمیم طبیعی بخشی از یک تمامیت زنده که در معرض نابودی قرار گرفته است"، می‌باشد (Robert, 2000: ۲۰۰). به نقل از لطفی، ۱۳۹۰: ۷۹). بازآفرینی شهری فرآیندی است که به خلق فضای شهری جدید با حفظ ویژگی‌های اصلی فضایی (کالبدی و فعالیتی) منجر می‌شود. بازآفرینی شهری عبارت است از دید جامع و یکپارچه و مجموعه اقداماتی که به حل مشکلات شهری بینجامد، بطوری که بهبود دائمی در شرایط اقتصادی، کالبدی، اجتماعی، زیست محیطی بافتی که دستخوش تغییر شده را به‌وجود آورد (Robert, 2000: 19). به نقل از سروری و موسوی، ۱۳۹۶: ص ۴).

بازآفرینی شهری، گامی فراتر از مقاصد، آرزوها و دستاوردهای نوسازی شهری، توسعه شهری و باز زنده‌سازی شهری است. فراتر از نوسازی شهری که کوچ از آن به‌عنوان فرآیند تغییرات کالبدی بنیادین نام می‌برد (Couch, ۱۹۹۰: ۲؛ به نقل از حناچی و ایزدی، ۱۳۹۳: ۱۵) و فراتر از توسعه شهری (یا توسعه مجدد) که دارای اهداف کلی و به‌طور کامل تعریف نشده‌است؛ و همین‌طور فراتر از باززنده‌سازی (یا توانمندسازی) که با وجود اشاره‌اش مبنی بر لزوم انجام اقدامات، در تعیین یک روش برای دستیابی به آن ناتوان می‌ماند. علاوه بر این مسائل، بازآفرینی شهری بر این مطلب تاکید دارد که طرح و اجرای هرگونه روش برای مقابله با مشکلات شهرهای بزرگ و کوچک، باید دارای اهداف بلندمدت و راهبردی باشد (حناچی و ایزدی، ۱۳۹۳: ۱۵).

۲-۲- بازآفرینی فرهنگ‌مبنا

۲-۲-۱ فرهنگ

فرهنگ در تعریف ساده‌اش عبارتست از رشته‌هایی که انسان را با محیط خود و دنیای خارج پیوند می‌دهد؛ به نوعی، فرهنگ، وزنه تعادل‌بخش روح است (ندوشن، ۱۳۵۱: ۱). فرهنگ به مفهوم عام خود، روش زندگی کردن و اندیشیدن است و حاصل می‌شود از مجموعه دانسته‌ها، تجربه‌ها و اعتقادات یک قوم. استنتاجی است که ملتی در طی قرن‌های متمادی، از دریافت‌های خود، زندگی کرده‌است (ندوشن، ۱۳۴۹: ۳۴). فرهنگ، بهترین موازین اخلاقی و معتقدات مذهبی، تفکرات و آداب و سنن را می‌گیرد و خود را از آن می‌پرورد. آن‌چه تعیین‌کننده روش زندگی یک قوم می‌شود، نه مذهب است و نه اخلاق و نه آداب و رسوم، بلکه

فرهنگ است که از هر یک، نیویبی دارد بی آن که به تنهایی، هیچ یک باشد. از این روست که میبینیم که چند قوم با مذهب مشترک یا اصول اخلاقی و بیش مشترک، شیوه زندگی کردن و اندیشیدن مشابه ندارند؛ زیرا فرهنگ آن‌ها با هم تفاوت دارد و باز به سبب آن که فرهنگ، تبلور و چکیده دریافت‌ها و دانش‌های علمی، نظری، عقلی و احساسی یک قوم است، از عیوب و نارسایی‌هایی که ممکن است در این‌ها و اعتقادات باشد، مبری است و به سبب آن که فرهنگ، میوه بهترین استعدادها، اندیشه‌ها و کردارهای یک قوم است، همواره برجسته‌ترین افراد یک ملت، مبین، پرورنده و نقل‌دهنده آن می‌شوند.

۲-۲-۲ کاربست فرهنگ در بازآفرینی شهری

نهادینه شدن "رویداد فرهنگی"، نقش موثری در تثبیت رویکرد بازآفرینی شهری داشته و به عنوان عاملی برای حفاظت از میراث ارتقای کیفیت محیطی، مرمت و بازآفرینی ساختار کالبدی، طراحی‌های جدید و هماهنگ با ساختار قبلی و ورود به کارکردهای نو، به ساختارهای جدید، تبدیل شده‌است. در بازآفرینی فرهنگی، عامل فرهنگ، به عنوان یک راهبرد توسعه‌ای بسیار مهم در مقیاس‌های محلی و جهانی مطرح است (Bird et al, 1993). شهرهای اروپایی، هم‌زمان با دگرگونی‌های اقتصادی در شهرها، فرهنگ را به عنوان ابزار و سرمایه مادی یک شهر، مورد توجه قرار دادند (Bianchini, 1993). اما از دهه ۱۹۹۰، انگاره "بازآفرینی فرهنگ‌مبنا" و استفاده از "سرمایه‌های فرهنگی" به عنوان گزینه‌ای موفق در عرصه "مرمت و حفاظت شهری" مطرح شده‌است. در این رویکرد، فرهنگ به عنوان عامل تسهیل‌گر و نیروی محرکه بازآفرینی، معرفی می‌شود. استفاده از رویدادهای فرهنگی و ایجاد "شهر-فرهنگ" و "شهر-رویداد"، که عوامل "خاطره‌ساز" و "خاطره‌های جمعی" نقش مهمی می‌یابد و شهر مکان دائمی انواع نمایش‌ها و فعالیت‌ها می‌گردد و با ایده‌های دیگر در ارتباط است (Landry, 1995).

۲-۲-۳ تعریف بازآفرینی فرهنگ‌مبنا

"بازآفرینی شهری مبنا"، که رویکردی امروزی و یکپارچه‌نگر است، فعالیت‌ها و رویدادهای فرهنگی را به مثابه عامل تسهیل‌گر و نیروی محرکه بازآفرینی شهری قرار می‌دهد. در این رویکرد، "رویدادمداری"، محوریت بازآفرینی را تشکیل می‌دهد و "رویدادهای فرهنگی" از جنبه اقبال عمومی بسیاری برخوردارند. در جریان بازآفرینی فرهنگ مبنا، معمولاً مجموعه‌ای از بناها به منظور استفاده‌های عمومی و اداری، مورد طراحی یا استفاده دوباره قرار می‌گیرند؛ از فضاهای شهری، استفاده‌های تازه‌ای صورت می‌گیرد و رویدادها و فعالیت‌های جدیدی که می‌تواند در آینده موجب شهرت و محبوبیت مکان‌ها شود، پیشنهاد می‌گردد (لطفی، ۱۳۸۹: ۵۲).

۲-۳-۲ رویداد

۲-۳-۱ تعریف رویداد

رویدادها ابزارهای غیرفیزیکی را به عناصر فیزیکی و ساختمانی فرهنگ، اضافه می‌کنند؛ در واقع این ابزارهای غیرفیزیکی، خاطرات شهروندان از فضای شهری و همچنین معنایی است که در تعامل ساکنان با فضا ساخته می‌شود (مدنی پور، ۱۳۸۷). رویدادها توصیف‌کننده جشن‌ها، نمایش‌ها و مراسم ویژه‌ای هستند، که به شکل آگاهانه‌ای برنامه ریزی و اجرا شده تا موقعیت‌های ویژه را شاخص نماید. در واقع به عنوان رخدادها منحصربه‌فرد از تجارب روزمره جداساز (Richards & palmer, 2010:12). رویداد، فرصتی برای اجتماع عمومی، برپایی مراسم و بزرگداشت دستاوردها، نشانه‌گذاری زمان‌های خاص، اعتراضات سیاسی و مدنی را برای جامعه فراهم می‌کند؛ همچنین امکانی برای فراغت و تفریح، پاسخ به نیازهای اجتماعی مردم، فرصتی برای رهایی از زندگی روزمره، از جمله امتیازات مرتبط به رویداد می‌باشد که موجب شرکت مردم در رویدادها می‌گردد (مدنی پور، ۱۳۸۷).

۲-۳-۲ زیرساخت‌های رویداد

شهرها به‌طور طبیعی، مکان وقوع رویدادها هستند، چرا که تعداد زیادی از مردم را گرد هم می‌آورند و حمل‌ونقل در دسترس، محل اقامت، دسترسی به سیستم‌های ارتباطی و رسانه‌ها را فراهم می‌کنند. هرچه که تعداد و وسعت رویدادها بیشتر می‌شود، شهر به سازوکار کارآمدتر و همچنین زیرساخت‌های بیشتری برای انطباق با شرایط نیاز دارد (Richards and Palmer, 2010: 73). به‌طور کلی، زیرساخت‌های رویداد، به دو دسته "زیرساخت‌های عام" و "زیرساخت‌های خاص" تقسیم‌بندی می‌شوند. زیرساخت‌های عام، شامل زیرساخت‌های اقامتی، حمل‌ونقل و دسترسی و همه مواردی هستند که امنیت، فعالیت‌های جایگزین برای عموم، در طی برگزاری رویداد و همراهی با اهداف و روند کلی حرکت و توسعه شهر را تضمین می‌کنند. در مقابل، زیرساخت‌های خاص، شامل ساختمان‌ها و فضاهای متناسب با هر رویداد هستند. برای مثال، در ابر رویدادهای ورزشی مانند المپیک، عموماً به اماکن ورزشی، به صورت پراکنده در سطح شهر نیاز است و ارتباط بین این فضاها اهمیت زیادی دارد؛ یا برای رویدادهایی مانند نمایشگاه‌ها و اکسپوها، به فضایی مخصوص، مانند شهرک نمایشگاهی نیاز است (Busa, 2011: 7).

۲-۳-۳ رویداد در فضای شهر ایرانی

در مناسبت‌های عمومی شهری، بخشی از عمیق‌ترین خاطرات جمعی مردمان از شهر، شکل می‌گیرد. در زمان صفویه، آیین‌های جشن و عزا که با بزرگداشت سنت‌های کهن ایرانی بودند و یا پاسداشت مناسبت‌های شیعی، به یادماندنی‌ترین عرصه‌های حیات شهری را شکل داده‌اند. این عرصه‌ها به مرور کالبد مناسب خود را پیدا کردند و اگر در اصفهان، پایتخت صفوی با طراحی اندیشیده، اقتدار حاکم و توانمندی دولت، عرصه مناسب واحدی برای برگزاری آیین‌های مختلف مهیا گردید، در تهران، پایتخت قاجار، طراحی اندیشیده در غیبت توانمندی و خواست لازم، به تمهید فضاهایی با ویژگی‌های متفاوت انجامید (حبیبی، ۱۳۸۳). جشن‌ها و مراسم شادی‌آور شهری در اصفهان دوره صفوی، شرایط مناسبی برای گرد هم آوردن مردم در فضاهای شهری و تفریح و نشاط جمعی آن‌ها، فراهم می‌آورد و با تجربه حضور در جمع و زندگی در حال، محیطی به دقت طراحی شده و آرایش یافته، رویدادی دراماتیک را می‌ساخت که به یاد می‌ماند، خاطره جمعی ساکنان را از فضای شهری می‌ساخت و هویت شهری آنان را شکل می‌داد. در گذر زمان از دوران صفوی به دوران قاجار، بسیاری از این جشن‌ها از یاد رفتند و تنها در اذهان و نوشته‌ها حفظ شدند. جشن‌ها و مناسبت‌ها که محملی برای پیوند اقشار مختلف مردم بود، کمتر شد. فضاهای شهری در دوران قاجار نیز کالبد مناسب برای حضور هم‌زمان احاد مختلف مردم را در آیین‌های شادی‌آور فراهم نمی‌کرد. بخش بزرگی از مراسم جشن و شادی به محیط‌های بسته انتقال یافت. محیط‌های بسته‌ای که در آن اقشار مختلف مردم از هم جدا بودند و امکان تحکیم همبستگی ملی در آن، کم‌رنگ‌تر بود. با گذار به دوران مدرن، جنبه فردی و خصوصی، بر جشن‌ها و آیین‌های برجامانده بیشتر تسلط یافت. هر چند جشن‌های مذهبی مثل جشن عید قربان از صحنه حیات شهری حذف شدند. در تحول

رویدادهای شهری، صحنه کالبدی-فضایی شهری نیز که ظرف این رویدادها را می‌ساخت، دگرگون شده و طرح آن با شرایط جدید هماهنگ شده است (اهری، ۱۳۹۰: ۱۴).

۴-۳-۲ برنامه‌ریزی و طراحی رویداد

شهرها رویدادها را می‌سازند و بعضی از شهرها توسط رویدادها ساخته می‌شود. در گذشته این اتفاق به صورت پروسه‌ای طبیعی بود، اما در شهرهای مدرن، این اتفاق اغلب نتیجه برنامه‌ریزی است. چه یک هنرمند و یا کارگردان هنری، چه یک سازمان فرهنگی و یا شهروندان به‌صورت فردی، رویدادی را توسعه دهند، برنامه‌ریزی یک پروسه حیاتی و مهم است که شکل و کاراکتر یک رویداد را تعریف می‌کند، همچنین ابزار حیاتی برای دستیابی به اهداف رویداد نیز به‌شمار می‌رود (Richards, 2011: 14). در برنامه‌ریزی رویداد، می‌بایست ابتدا عوامل و عناصر تاثیرگذار بر رویداد را مشخص کرده و متناسب با این عوامل به برنامه‌ریزی و طراحی رویداد پرداخت (Gelders & zuilen, 2012: 8).

۵-۳-۲ بررسی ساختمان رویداد

همچنین آنچه در برنامه‌ریزی و طراحی رویداد مورد اهمیت است، بررسی ساختاری و سازمانی رویداد است تا متناسب با فرم کلی رویداد، طراحی و برنامه‌ریزی شکل گیرد. رویدادها به‌صورت پایه‌ای، بستگی به این سه جزء دارند:

ساختمان رویداد

از بخش‌های مهم ساختار رویداد، باید به مدیریت رویداد اشاره نمود که در هر حال حاضر از دغدغه‌های اصلی طرح‌های شهری می‌باشد. مدیریت رویداد، به صورت کلی، وظیفه سازمان‌دهی و برنامه‌ریزی منابع مربوط به شکل‌گیری رویداد را بر عهده دارد.

جدول ۱. اصول مدیریت رویداد، منبع: M.PAIOL: 2008

ساختار زمانی	تعریف نقش رویداد، سیاست‌گذاری به منظور توافق با کارمندان و ذی‌نفعان بر روی زمان برگزاری بودجه مناسب
طراحی دوگانه	بهره‌مندی از رویکرد نوآورانه که خدمات، امکانات و محصولات مربوط به رویداد را برای استفاده مجدد، مناسب گرداند.
اجتناب	ایجاد اساسنامه و برنامه، به منظور کاهش آسیب به محیط طبیعی و اخلاقی در محیط اجتماعی و بی‌عدالتی اقتصادی
فراگیری	بهره‌گیری از فرهنگ، سنت‌های اجتماعی به منظور تشویق مشارکت‌کنندگان محلی، به شرکت در رویداد و همچنین بهبود وسائل نقلیه مناسب، برای افزایش دسترسی همگانی
پرهیز از اسراف	تلاش برای حذف هدررفت، کاهش انرژی مصرفی و نگرش بازیابی خدمات
تشویق	بهره‌گیری از استراتژی‌هایی که توافق تمام ذی‌نفعان را رعایت، و اصول مربوط به پایداری را فراهم می‌کند.
مدیریت استراتژیک	ساخت مسیر انتقادی و ارزش‌دهی که تاثیر رویداد را بررسی و در جهت بهبود آن، گام بردارد.
آموزش	آموزش دادن مشارکت‌کنندگان، تهیه‌کنندگان، کارمندان و کلیه افراد مرتبط در مورد اهداف و اصول پایداری
موقعیت	تصمیم بر روی یک جایگاه (مکان برگزاری رویداد)، به گونه‌ای که بیشترین دسترسی، راحتی، انعطاف‌پذیری را در توافق با اصول پایداری فراهم کند.

۳- مطالعه نمونه موردی

۳-۱ مقدمه

حوزه مورد مطالعه پژوهش، محله اسفنجان، واقع در بافت تاریخی شهر سمنان می‌باشد. در ابتدا به منظور شناخت جامع و کامل از سایت، شاخصه‌های مدنظر در مکانیابی فضای رویدادمدار در سایت بررسی شده است. در گام بعدی، پس از تعیین پتانسیل‌های بالقوه و بالفعل، در پی ارتقاء قوت و تبدیل آن به فرصت و متقابلاً، تعدیل نقاط ضعف و جلوگیری از تبدیل آن به تهدید، راهبرد و سیاست‌هایی را تدوین نموده‌ایم.

۲-۳ شناخت و تحلیل

در این بخش به بررسی شاخصه‌های مکانیابی فضای رویدادمدار پرداخته خواهد شد. تحلیل‌های صورت گرفته، از طریق سه روش سوات، مصاحبه و پرسشنامه انجام شده که در ادامه به آن‌ها پرداخته شده است.

۱-۲-۳ تحلیل به روش سوات

در این روش، پس از مطالعات اسنادی و برداشت‌های میدانی و تحلیل عکس و نقشه در زمینه ابعاد بیان شده، جدولی تهیه شده که به‌صورت جامع، شرایط فعلی سایت را شرح داده است.

جدول ۲. تحلیل سوات

ابعاد	قوت	ضعف	فرصت	تهدید
موفقیت و دسترسی	قرارگیری در قلب بافت تاریخی دسترسی مطلوب به معبر درجه یک اصلی (ابوذر غفاری) از غرب و درجه یک فرعی (امام خمینی) از شمال وجود حمل و نقل عمومی (اتوبوس و تاکسی) در نزدیکی و مجاورت سایت	اشغال فضا توسط خودروها و تعدیل حضور پیاده در فضا تعریض خیابان آستانه و افزایش تردد خودرو و در پی آن، عبوری شدن فضا تبدیل فضا به پارکینگ خودروها تداخل پیاده عدم تعریف فضای ویژه برای تردد و حضور پیاده در سایت	همه شمولی در استفاده از فضا به علت دسترسی مطلوب به سایت	تشویق حضور سواره در سایت، از طریق تعریض معابر منتهی به آن تشکیل گره ترافیکی در ساعات و ایام پرتدد اختصاص غالب فضا به سواره و حذف پیاده از سایت عبوری شدن فضا و فرسودگی ناشی از آن
	کالبدی	بافتی اب کالبد تاریخی و ارزشمند معماری شاخص عناصر تاریخی	فرسودگی کالبدی بالا ویرانی و تخریب خانه‌ها و ابنیه تاریخی کمبود فضای باز و غلبه توده بر فضا	بازگرداندن هویت با بافت از طریق احیای خانه‌های تاریخی
کاربری و فعالیت	وجود عناصر تاریخی و فرهنگی با ارزش در محدوده شکل‌گیری رویدادهای مذهبی در فضا در ایام محرم وجود خانه‌های تاریخی هویت-مند مجاورت سایت و دسترسی سریع به خیابان امام خمینی و بازار اصلی شهر به عنوان مرکز اصلی تجاری شهر	عدم تنوع فعالیتی و در پی آن، عدم پاسخگویی همه‌جانبه نیازها فقدان کاربری‌های خدماتی، تفریحی و فراغتی عدم شکل‌گیری فعالیت و رویدادهای غیرضروری در فضا فقدان رویدادهای جذاب و ویژه در سایت، به غیر از ایام محرم عدم کاربری و فعالیت‌های جذاب و متنوع در سایت	امکان بهره‌گیری از اماکن تاریخی و فرهنگی در سایت به عنوان عنصر جاذب در فضا وجود پتانسیل‌های بالقوه برای بروز رویدادهای مختلف امکان استفاده از خانه‌های تاریخی به منظور تامین نیازهای فضا	خالی شدن فضا از هر گونه فعالیت غیرضروری عدم انتخاب و گزینش سایت برای مقاصد تفریحی و گذران اوقات فراغت عدم پاسخگویی فضا به نیازهای اولیه و خروج از بافت برای تامین نیازهای ضروری
	دید و منظر	وجود دید گسترده به عناصر شاخص تاریخی وجود کیفیت‌هایی از قبیل ریتم، توالی، مکث، تنوع و... به علت قرارگیری سایت در بافت اورگانیک وجود جداره‌هایی با معماری شاخص و دارای نقوش و مصالح شاخص و بومی در قسمت شمالی سایت	درخطر افتادن و از بین رفتن کیفیات فضایی معابر اورگانیک، به علت تعریض خیابان آستانه وجود جداره‌های تخریب شده متعلق به بناهای تاریخی رد طول خیابان آستانه و جداره جنوبی سایت فقدان مبلمان شهری به منظور بروز رفتارهای متنوع در فضا عدم نورپردازی مطلوب در فضا و بسنده کردن به چند عنصر نورپردازی با مقیاس غیرمتناسب با فضا فقدان کفسازی مناسب و تقسیم بندی فضایی در کف	تقویت و حفظ دیدهای گسترده و پی‌درپی، به منظور ارتقا هویت بافت ارتقاء غنای بصری سایت به علت وجود جداره‌های عناصر تاریخی
هویت و معنا	پیشینه تاریخی و هویت ویژه سایت به علت قرارگیری در بافت تاریخی	وجود خانه‌ها و ابنیه تخریب شده و عدم اقدام برای مرمت و بهسازی آن‌ها عدم نظارت اجتماعی در سایت، به‌ویژه در ساعات پایانی روز	بهره‌گیری از هویت تاریخی - فرهنگی بافت در جهت احیای سایت	از بین رفتن هویت و شخصیت منحصر به فرد بافت جنسیتی شدن فضا
	مدیریت و برنامه‌ریزی	وجود بنیادهای قوی اجتماعی در پیشینه تاریخی بافت	عدم شکل‌گیری رویدادها در فضا و به اصطلاح بی‌جان بودن فضا عدم حس تعلق به فضا جای‌گزینی قشر ساکن اصیل و بومی به جای اتباع افغان، مهاجرین و طبقه کم‌درآمد	جدایی‌گزینی، انزوا و طرد شدن بافت از شهر
	بستر ویژه رویدادهای خاص در ایام عزاداری ماه محرم	خلاصه‌شدن رویدادها به ایام عزاداری عدم بروز رفتارها و فعالیت‌های انتخابی در فضا	گسترش رویدادهای خاص به دیگر ایام سال و اعیاد	خالی شدن فضا از هر گونه فعالیت فرهنگی و مفرح

منبع: نگارنده.

۲-۱-۳ مصاحبه

در این روش، از جامعه آماری ۲۰ نفری که در سه گروه استفاده‌کننده از فضا بودند، خواسته شد که به صورت آزاد، توصیفی از سایت ارائه دهند. از نکات حائز اهمیت، وجود نکات مشترکی بود که بدان اشاره می‌شد. به منظور بررسی مصاحبه‌های صورت گرفته، جدولی تحلیلی تدوین شده که در ادامه بدان اشاره شده است.

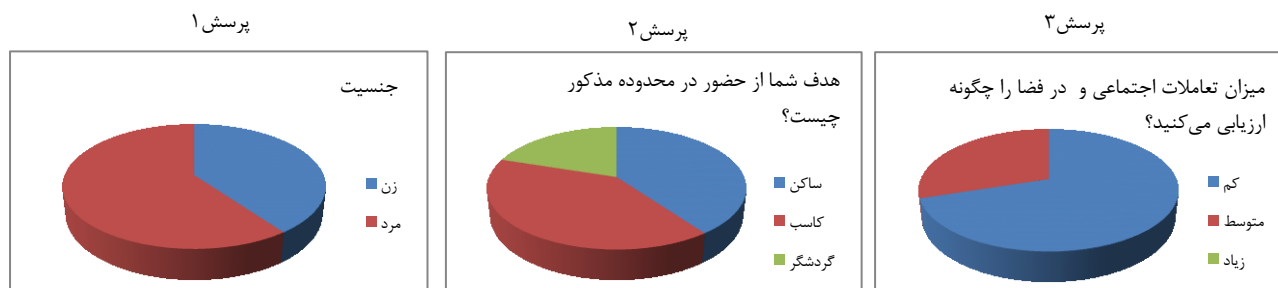
جدول ۳. تحلیل مصاحبه

گروه سنی	گروه جنسی	استفاده از فضا	مصاحبه	تحلیل مصاحبه
۵۰-۶۰ سال	مرد	ساکن	" قبلا بهتر بود؛ الان همه جا پر شده از ماشین. اصلا همیشه راه رفتن یا می‌ترسی ماشین بزنه بهت یا اینکه کلی چاله چوله هست. شبها زن و بچه‌ها از خونه نمایان بیرون چون از یه ساعتی به بعد، هیچکس اینجا نیست و همه جا تاریکه. روزها هم انقدر افتاب تند و شدید که کلافه میشیم. نه سایه‌بونی و نه درختی..."	روند نزولی زیست‌پذیری در بافت تسخیر فضا توسط خودروها و حذف پیاده از فضا کفسازی نامناسب عدم توجه به تمامی اقشار سنی و اجتماعی وجود فضای جنسیتی تخلیه کامل بافت از ساعات آغازی شب عدم رویدادهای خاص و غیرضروری در فضا عدم ایمنی و امنیت در بافت
۲۰-۳۰ سال	زن	مراجعه‌کننده	" ماشین‌ها جایی برای ما باقی نداشتن؛ کل فضا تبدیل شده به پارکینگ. اینجا با اینکه بافت تاریخی و کلی آثار زیبا داره اما هیچ وقت به عنوان مقصد انتخاب نمیشه چون هیچی نداره، نه کافه‌ای نه رستورانی نه جایی برای نشستن و وقت گذروندن. معمولا کسی اینجا نمیداد، مگر اینکه بخواد بره امامزاده یا اینکه بخواد بره خیابون امام"	عدم جاذبه‌های فضا عدم خوانایی فضایی فقدان سلسله مراتب فضایی فقدان کاربری و فعالیت‌های جاذب فقدان مبلمان شهری و عناصر و المانهای هویت‌مند و شاخص
۳۰-۴۰ سال	زن	گردشگر	" اینجا با اینکه ظرفیت گردشگری خوبی داره، اما اصلا خوب معرفی نشده و ارتباطی بین فضاهای و مکان‌های تاریخی وجود نداره، به همین دلیل نمیدونی باید کجا بری و اصلا برای چی باید اینجا باشی. انگار هیچ اتفاقی نیفته اینجا و مثل یه فضای رهاشده‌ست. نه جایی برای نشستن و استراحت هست و نه حتی سطل زباله‌ای. اگه کسی بهت نگو که اینجا قبلا چی بوده یا الان چجوریه، میگی اینجا فقط یه زمین خالی و خاکیه با چندتا خونه قدیمی..."	عدم یکپارچگی فضایی میان عناصر تاریخی عدم رخدادهای خاص در فضا عدم تعریف ورودی برای محدوده عدم محصوریت فضایی فقدان مبلمان شهری و عدم طراحی و محوطه‌سازی فضا هویت خدشه‌دار شده در بافت عدم جاذبه‌های فضایی هم از نظر کالبدی و هم از نظر فعالیتی عدم تقسیم‌بندی فضایی در کف عدم آرامسازی پیاده در بافت

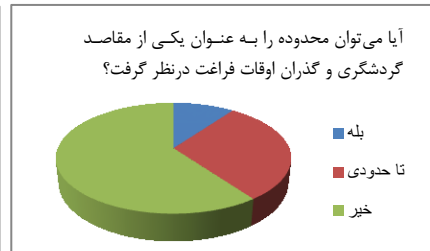
منبع نگارنده.

۳-۱-۳ پرسشنامه

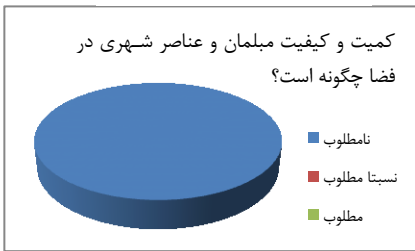
به منظور دخیل کردن استفاده‌کننده از فضا و ارتقاء مشارکت در طراحی، پرسش‌نامه‌ای مشتمل بر ۱۴ سوال تهیه و در محدوده سایت توزیع شد. پس از بررسی پرسش‌نامه، تحلیل‌های پرسش‌نامه به صورت نمودار به صورت زیر تدوین شده است.

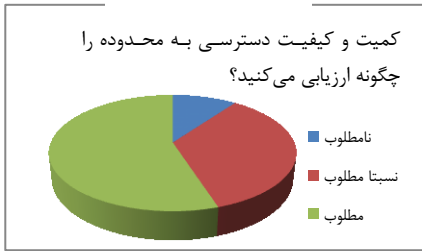
پرسش ۶

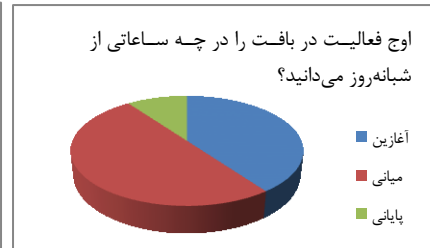
پرسش ۵

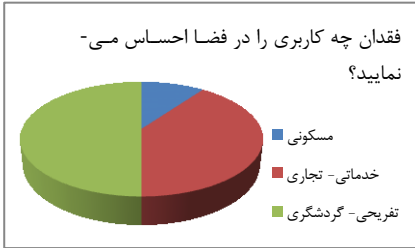
پرسش ۴

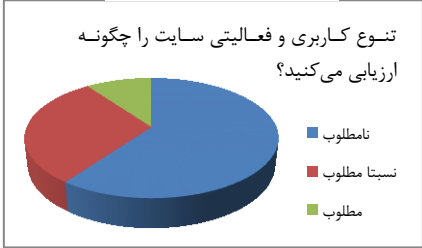
پرسش ۹

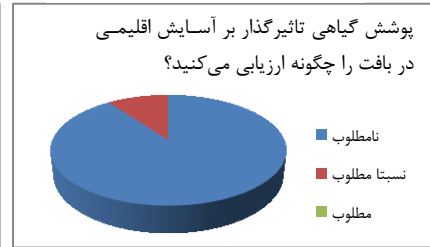
پرسش ۸

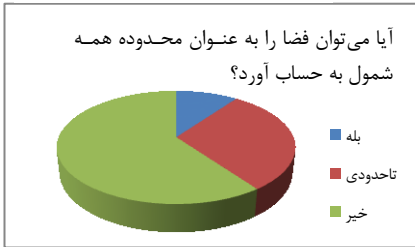
پرسش ۷

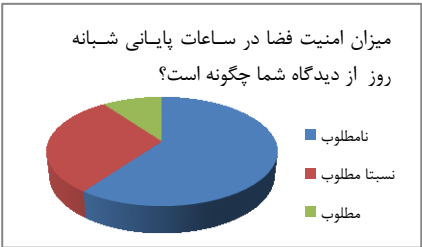
پرسش ۱۲

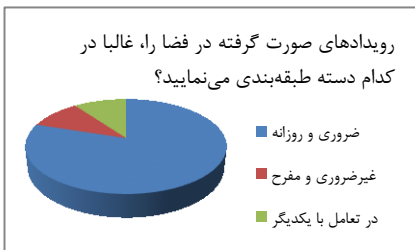
پرسش ۱۱

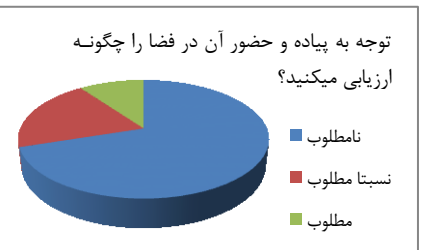
پرسش ۱۰

پرسش ۱۴

پرسش ۱۳

منبع: نگارنده.

۳-۳-۲ تدوین اهداف کلان و تدقیق سیاست‌های راهبردی

پس از تحلیل و بررسی سایت در ابعاد مختلف، اهداف کلان پژوهش، تدقیق شده و در راستای آن، اهداف راهبردی و سپس طبق آن اهداف، سیاست‌هایی راهبردی طراحی فضای رویدادمدار، تدوین شده است.

۳-۳-۱ اهداف راهبردی

همان‌طور که در فصل اول بیان شد، اهداف این پژوهش به شرح زیر می‌باشد:

- احیاء مرکز شهر با استفاده از واکاوی ارزش‌ها و فرهنگ بومی و بهره‌گیری از پتانسیل‌های موجود
- ایجاد ارتباط میان سنت و روزآمدی از طریق تعریف رویدادهای منعطف و متنوع در فضا
- مجموعه تاریخی واقع در محله اسفنجان به عنوان فضایی رویدادمدار، حضورپذیر و سرزنده
- مکانی پاسخده برای قشرهای مختلف اجتماعی و همچنین استفاده کنندگان مختلف از فضا از قبیل ساکنین، شهروندان و گردشگران
- از اهداف بالا، می‌توان اهداف کلان و راهبردی را در راستای معیار و مولفه‌های پژوهش، استخراج نمود که به شرح زیر است:

جدول ۴. چارچوب معیار-هدف.

مؤلفه اهداف	فیزیکی					غیرفیزیکی		
	موقعیت و دسترسی	کالبدی	دید و منظر	کاربری و فعالیت	هویت و معنا	مدیریت و برنامه‌ریزی	غیرفیزیکی	غیرفیزیکی
شبکه‌ای پیاده‌محور و انسجام	پیوستگی و انسجام	تناسب و هماهنگی	راحتی و آسایش	خوانا و هویت‌مند	پاسخده و متنوع	سرزندگی فعالیتی	همه شمولی	تشخص و خاطره‌انگیزی
								مشارکت نظارت

منبع: نگارنده.

۲-۳-۳ سیاست‌های راهبردی

پس از تدوین اهداف راهبردی متناسب با محله اسفنجان واقع در بافت تاریخی شهر سمنان، در این بخش، سیاست‌های راهبردی ویژه هر هدف، در جدولی متشکل از مولفه‌ها و اصول طراحی فضا رویدادمدار، تدوین شده‌است که به‌صورت زیر است:

جدول ۵. چارچوب هدف-سیاست،

سیاست	اهداف	مولفه	
	آرامسازی سواره از طریق کفسازی ویژه طراحی شبکه پیاده ایمن و منسجم	پیاده محور	موقعیت و دسترسی
	تقسیم‌بندی فضایی در کف و اختصاص لاین‌های مختلف با عرض مشخص مکان‌گزینی پارکینگ حاشیه‌ای به تعداد محدود و زمان پارک معین بکارگیری رمپ در تقاطع‌ها و اختلاف سطوح کمترین اختلاف سطح در تمامی نقاط سایت جهت حضور اقشار ناتوان و کم‌توان جسمی	پیوستگی و انسجام	
	مرمت و بهسازی ابنیه تاریخی بهره‌گیری از الگوهای معماری شاخص عناصر تاریخی در ساخت و سازها، طراحی منظر و... توجه به ارتفاع کلی ساختمان‌ها در بافت و حفظ آن‌ها در ساخت و ساز و بهسازی‌های جدید طراحی بستر رویداد و فضای جمعی ویژه در قسمت جنوبی سایت	تناسب و هماهنگی	کالبدی
	مرمت ابنیه و جداره‌های محصورکننده فضا بهره‌گیری از مصالح بومی و بکار گرفته شده در بافت پیروی از فرم‌های غالب معماری در ساخت و ساز و بهسازی‌های جدید	انسجام و پیوستگی	
	طراحی فضای استراحت و مکث استفاده از عنصر آب‌نما در فضای جمعی، به منظور تلطیف هوا و همچنین بروز رفتارهای انتخابی استفاده از میلمان شهری راحت، منحصربه‌فرد و متناسب با ویژگی‌های تاریخی و اقلیمی بافت پرهیز از بکارگیری میلمان و عناصر شهری ثابت و صلب ارتقا آسایش اقلیمی و سایه‌اندازی از طریق جانمایی پوشش گیاهی ارتقا روشنایی و نورپردازی و استفاده خلاقانه از نورپردازی تعریف پله و رمپ به عنوان عنصر واسط میان دو فضا به حداقل رساندن اختلاف سطح به منظور ارتقا انعطاف‌پذیری و همه شمولی در فضا	راحتی و آسایش	دید و منظر
	طراحی المان و لندمارک در قسمت ورودی سایت امکان نمایش خلاقیت و هنرهای عمومی در جداره‌های صلب حفظ و تقویت دیدهای گسترده به عناصر شاخص سایت حفظ و تقویت دیدهای بی‌درپی از طریق احیای کیفیات معابر ارگانیک از قبیل توالی، ریتم، گشودگی، تباين و... تقویت کریدور دید و جهت‌دهی به فضا از طریق عناصر سخت-جداره- و نرم-پوشش گیاهی- حفظ و تقویت پالت رنگی از طریق حفظ و به‌کاربردن رنگ‌های مورد استفاده در عناصر شاخص بافت از قبیل رنگ فیروزه‌ای	خوانا و هویت‌مند	
	پیش‌بینی کاربری‌های خدماتی، بهداشتی و درمانی در مقیاس محله، به منظور ارتقا زیست‌پذیری و پاسخدهی بافت تبدیل خانه‌های تاریخی به مهمانخانه، مسافرخانه و سفره‌خانه‌های سنتی، جهت تامین نیاز گردشگران و مراجعین به بافت ایجاد غرفه‌هایی با فعالیت‌هایی متنوع و جاذب، برگرفته از فرهنگ، پیشینه و تاریخ بافت حذف بدنه‌های مخروبه و جایگزینی کاربری و فعالیت‌های موردنیاز در بافت	پاسخده و متنوع	کاربری و فعالیت
	انتخاب فرمی مناسب برای فضای جمعی با خاصیت تمرکز و گردهم آوردن برپایی نمایشگاه و جشنواره‌های متنوع و مفرح طراحی و برگزاری رویدادهای متنوع، جاذب و برخاسته از پیشینه و فرهنگ از شهر تاریخی سمنان، در تمامی ایام سال، بویژه اعیاد و مناسبت‌های خاص	سرزندگی فعالیتی	
	تعریف کاربری و فعالیت‌هایی برای تمامی گروه‌های اجتماعی، سنی، جنسیتی	همه شمولی	هو و معنا
	استفاده از ماهیت تاریخی- کالبدی شهر سمنان در ساخت و سازها، جداره‌سازی و طراحی منظر	تشخص و خاطره انگیزی	
	تبلیغات در سطح شهر و رسانه‌های جمعی از رویدادهای درحال برگزاری تدوین برنامه منسجم از رویدادهای با مشارکت و تعامل با مردم طراحی رویدادهای ویژه برای مشارکت استفاده‌کنندگان فضا در آن رویداد	مشارکت	مدیریت و برنامه‌ریزی
	نظارت بر حفظ و نگهداری عناصر طراحی شده و زیرساخت‌های برگزاری رویداد نظارت بر برپایی نمایشگاه‌ها و رویدادهای مختلف در تمامی طول سال توزیع و پراکنش مناسب رویدادها در تمامی ایام سال توزیع و پراکنش فضایی رویداد در نقاط مختلف سایت	سامان‌دهی و نظارت	

منبع: نگارنده.

۴- نتیجه گیری

طی بررسی‌های صورت گرفته درخصوص بازآفرینی شهری در بافت‌های تاریخی، اشاره به این نکته ضروری است که توجه ویژه بر کالبد و مرمت آثار بوده و مباحث رفتا، رویداد و فعالیت به فراموشی سپرده شده است. در این مقاله سعی شد تا با تاکید بر بعد رویداد و فعالیت و دخیل کردن فرهنگ و پیش‌پیشینه بافت در رویداد، بافت تاریخی را احیاء نموده و جان دوباره‌ای بدان ببخشیم. لازم به ذکر است که طرح‌های شهری، علاوه بر تمرکز بر پژوهش، طراحی و اجراء، به تمرکز بر مدیریت و برنامه‌ریزی و صیانت از ساختارها و چارچوب‌های طرح نیاز دارد که علاوه بر تداوم اثرات آن بر فضا، بتواند زمینه‌ساز تأثیرات بلندمدت این طرح‌ها در فضای شهری باشد.

۵- منابع

۱. اسلامی ندوشن، محمدعلی؛ فرهنگ و شبه فرهنگ؛ انتشارات توس، ۱۳۵۴.
۲. افشار ساری اصلانی، علی (۱۳۹۶). تدوین راهنمای مکان‌یابی و طراحی فضاهای عمومی شهری مبتنی بر رویدادمرداری، نمونه موردی: منطقه ۱۱ تهران، دانشکده هنر و معماری دانشگاه تربیت مدرس.
۳. امینی لاری، سارا (۱۳۹۰). راهنمای طراحی برای باززنده سازی ناحیه تاریخی مرکز شهر، با تاکید بر ابعاد ریخت شناسانه بافت کهن، نمونه موردی: ناحیه تاریخی مرکز شهر گرگان، پایان نامه کارشناسی ارشد شهرسازی، دانشکده هنر و معماری دانشگاه هنر اصفهان.
۴. اهری، زهرا. (۱۳۹۰). شهر، جشن، خاطره، تاملی در نسبت فضاها و جشن‌های شهری در دوران صفویان و قاجاریان. نشریه هنرهای زیبا- معماری و شهرسازی. شماره ۴۷، ص ۵۴-۳۲.
۵. حبیبی، سید محسن؛ از شار تا شهر (تحلیلی تاریخی از مفهوم شهر و سیمای کالبدی آتفکر و تائر)؛ انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۷۵.
۶. حبیبی، کیومرث؛ پوراحمد، احمد؛ مشکینی، ابوالفضل؛ بهسازی و نوسازی بافت های کهن شهری؛ تهران، نشر انتخاب، ۱۳۸۶.
۷. حقیقت، عبدالرفیع؛ تاریخ قومس؛ تهران، انتشارات کومش، ۱۳۷۰.
۸. حقیقت، عبدالرفیع؛ شناسنامه آثار تاریخی کومش، استان سمنان؛ تهران، انتشارات کومش، چاپ اول، زمستان ۱۳۷۹.
۹. حناچی، پیروز؛ پورسراجیان، محمود؛ احیای بافت شهری تاریخی با رویکرد مشارکت؛ انتشارات دانشگاه تهران، چاپ اول، ۱۳۹۱.
۱۰. حناچی، پیروز؛ دیبا، داراب؛ مهدوی نژاد، محمدجواد؛ "حفاظت و توسعه در ایران، تجزیه و تحلیل تجارب مرمت در بافت‌های با ارزش شهرهای تاریخی ایران"، نشریه هنرهای زیبا، شماره ۳۲، زمستان ۱۳۸۶.
۱۱. حناچی، پیروز؛ فدائی نژاد، سمیه؛ "تدوین چهارچوب مفهومی حفاظت و بازآفرینی یکپارچه در بافت‌های فرهنگی- تاریخی"، نشریه هنرهای زیبا، شماره ۴۶، تابستان ۱۳۹۰.
۱۲. سروری، هادی؛ موسوی، محسن؛ "تحلیلی بر بازآفرینی شهری با رویکرد فرهنگ‌مبنا"، ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر، تیرماه ۱۳۹۶.
۱۳. فلاح منشادی، افروز (۱۳۹۲). بازآفرینی فضاهای شهری با رویکرد رویدادمرداری (و حیات واقعه‌ای) به منظور تقویت سرزندگی و ارتقاء کیفیت زیست-پذیری نمونه موردی محور شمالی- جنوبی شیراز (دروازه قرآن تا شاهچراغ). پایان نامه کارشناسی ارشد طراحی شهری، دانشکده هنر و معماری دانشگاه شیراز.
۱۴. نصر اصفهانی، آرش؛ اردبیلی، محمدمهدی؛ "شهر رویدادمدار؛ گردشگری و اقتصاد فرهنگ در کلان شهرها- مروری بر تجربه‌های جهانی"، مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهرداری تهران، گروه پژوهش‌های راهبردی اجتماعی و فرهنگی، مهرماه ۱۳۹۴.

1. Bird, J., Curtis, B., Putnam, T., Roberts, G., and Tickner, L. (eds) (1993), *Making the Future: Local Cultures, Global Changes*, London and New York: Routledge.
2. Binanchini, F. and Parkinson, M. (1993), *Cultural Policy and Urban Regeneration: The Western European Experience*, Manchester: Manchester University Press.
3. Busa, F (2011), *Mega-Events As Catalysts for Urban Transformation*, In *Shanghai Manual – A Guide for Sustainable Urban Development in the 21st Century* (p. CHAPTER 10), United Nations.
4. Richards, G & Palmer, R (2010), *Eventful Cities: Cultural Management and Urban Revitalisation*, Elsevier.
5. Roberts, Peter W. & Huges, (2003), *Urban Regeneration: handbook*, London, sage.